

QR-kod
maqolaning DOI
sahifasini
ochadi

Allamuratova Perida Maxsetbaevna.
Ózbekstan Respublikasida awıllıq
jerlerde xızmetler tarawın
rawajlandırıwdıń shólkemlestiriwshilik-
huqıqiy tiykarları // «Ózbekiston
olima ayollarining mamlakat
taraqqiyotiga qo'shayotgan hissasi»
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy
konferensiya materialları (Nukus, 2026-
yıl 9–10-oktyabr). – Nukus, 2026. –
B. 299–303. – DOI: [https://doi.org/
10.66073/ReFocus-Conf/0910056](https://doi.org/10.66073/ReFocus-Conf/0910056)

«Ózbekiston olima ayollarining
mamlakat taraqqiyotiga
qo'shayotgan hissasi»

XALQARO ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYA
NUKUS, 9–10-OKTYABR 2026

ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASINDA AWILLIQ JERLERDE XIZMETLER TARAWIN RAWAJLANDIRIWDIŇ SHÓLKEMLESTIRIWSHILIK-HUQIQIY TIYKARLARI

Allamuratova Perida Maxsetbaevna

QMU, Finans hám finanslıq texnologiyalar kafedrası

allamuratovaperida@mail.com

Annotaciya: Bul teziste Ózbekstan Respublikasida awıllıq jerlerde xızmetler tarawın rawajlandırıwdıń shólkemlestiriwshilik-huqıqiy tiykarları izertlengen. Xızmetler tarawın rawajlandırıwda mámleketlik siyasattıń tiykarǵı baǵdarları, normativlik-huqıqiy hújjetler, jergilikli mámleketlik hákimiyat uyımları, isbilermenlik subektleri hám mámleketlik-jeke menshik sheriklik mexanizmleriniń ornı sáwlelendirilgen. Sonday-aq, awıllıq aymaqlarda xızmet kórsetiw infrastrukturasın rawajlandırıw, sanlı xızmetlerdi keńeytiw, xalıqtıń bántligi hám dáramatların arttırıwǵa baylanışlı máseleler tallanǵan. Awıllıq jerlerde xızmetler tarawın rawajlandırıwdıń institucionallıq hám huqıqiy mexanizmlerin jetilistiriw boyınsha ilimiy-ámeliy usınıslar islep shıǵılǵan.

Tayanış sózler: awıllıq jerler, xızmetler tarawı, xızmetler infrastrukturası, shólkemlestiriwshilik-huqıqiy tiykarlar, mámleketlik siyasat, isbilermenlik, mámleketlik-jeke menshik sheriklik, sanlı xızmetler, bántlik, awıl ekonomikası.

Búgingi kúnde mámleket ekonomikasın turaqlı rawajlandırıw, xalıqtıń abadanlıǵın arttırıw hám aymaqlar arasındagı sociallıq-ekonomikalıq ayırmashılıqlardı qısqartıwda xızmetler tarawınıń áhmiyeti bargan sayın artıp barmaqta. Ásirese, awıllıq jerlerde xızmetler tarawın rawajlandırıw xalıqqa qolaylı shárayatlar jaratıw menen bir qatarda jańa jumıs orınların shólkemlestiriw, xalıqtıń dáramatların arttırıw, kishi biznes hám jeke isbilermenlikti xoshametlew jáne awıl ekonomikasın diversifikaciyalawdıń áhmiyetli faktori bolıp esaplanadı.

Awıllıq jerlerde xalıqtıń tıǵızlıǵınıń salıstırmalı tómengligi, aymaqlardıń bir-birinen uzaq jaylasqanlıǵı, transport hám injenerlik infrastrukturasınıń jeterli dárejede rawajlanbaǵanlıǵı, xalıqtıń satıp alıw qábiletiniń qalalarǵa salıstırǵanda tómengligi sıyaqlı faktorlar xızmetler tarawınıń rawajlanıwına tásir kórsetedi. Sol sebepli awıllıq aymaqlarda xızmetler bazarın qalıplestiriw hám rawajlandırıwda tek ǵana bazar mexanizmlerinen paydalanıw menen sheklenip qalmastan, nátiyjeli shólkemlestiriwshilik-huqıqiy mexanizmlerdi de qalıplestiriw zárúr. Ózbekstanda sońǵı jılları xızmetler tarawın rawajlandırıw, isbilermenlik subektleriniń jumısın qollap-quwatlaw, investiciyalardı tartıw, xalıqtıń bántligin támiyinlew hám aymaqlardı kompleksli rawajlandırıwǵa qaratılǵan keń kólemli reformalar ámelge asırılmaqta. Bul processte awıllıq jerlerde xızmetler tarawın rawajlandırıwdıń huqıqiy-shólkemlestiriwshilik tiykarların jetilistiriw áhmiyetli wazıypalardan biri bolıp esaplanadı.

Xizmatlar tarawı ekonomikanıń xalıqtıń mıtajliklerin qanaatlardıwǵa baǵdarlangan áhmiyetli quram bólegi bolıp, oǵan sawda, transport, baylanıs, finanslıq xızmetler, bilimlendiriw, densawlıqtı saqlaw, turmıslıq xızmetler, turizm, málímleme-kommunikaciya texnologiyaları hám basqa xızmet túrleri kiredi. Awıllıq jerlerde xızmetler tarawınıń ózine tán ózgesheligi sonda, xızmetlerge bolǵan talap awıl xalqınıń jasaw tárizi, dáramatları, bántligi hám óndiris iskerligi menen tıǵız baylanıslı. Máselen, awıl xojalıǵı ónimlerin islep shıǵarıwshılardıǵa agrotexnikalıq, veterinariya, transport, logistika, finanslıq, qamsızlandırıw hám konsalting xızmetleri zárúr bolsa, xalıq ushın sawda, ulıwma awqatlanıw, turmıslıq, medicinalıq, bilimlendiriw hám sanlı xızmetlerge talap bar.

Usı kózqarastan awıllıq jerlerde xızmetler tarawın eki tiykarǵı baǵdarǵa bóliw múmkin:

1. Óndiriske xızmet kórsetiwshi xızmetler – agrotexnikalıq, veterinariya, transport-logistika, finanslıq, qamsızlandırıw, konsalting, informaciya hám basqa xızmetler.

2. Xalıqqa xızmet kórsetiwshi xızmetler – sawda, turmıslıq, medicinalıq, bilimlendiriw, mádeniy, turistik, ulıwma awqatlanıw hám sanlı xızmetler.

Bul xızmet túrleriniń rawajlanıwı awıllıq aymaqlarda ekonomikalıq belsendilikti kúsheytedi, jańa isbilermenlik subektlerin qalıplestiredi hám xalıqtıń bántligin arttıradı.

Ózbekistan Respublikasında xızmetler tarawınıń rawajlanıwı mámlekette ámelge asırılıp atırǵan ekonomikalıq reformalardıń áhmiyetli baǵdarlarınan biri sıpatında belgilengen. Xızmetler tarawın tártipke salıwda Konstituciya, kodeksler, nızamlar, Prezident párman hám qararları, Ministrler Kabinetiniń qararları hám jergilikli mámleketlik hákimiyat uyımlarınıń qararları huqıqıy tiykar bolıp xızmet etedi.

Atap aytqanda, isbilermenlik jumısınıń erkinligin támiyinlew, jeke menshik múlkti qorgaw, báseki ortalıǵın qalıplestiriw, investiciyalardı xoshametlew hám xızmetler bazarı subektleriniń huqıqıy qorgalıwın támiyinlewge qaratılǵan huqıqıy normalar awıllıq jerlerde xızmetler tarawın rawajlandırıw ushın da úlken áhmiyetke iye.

Awıllıq jerlerde xızmetler tarawınıń rawajlanıwın támiyinlewshi huqıqıy tiykarlardı shártli túrde tómendegi baǵdarlarǵa ajratıw múmkin:

1-keste. Awıllıq xızmetler tarawın rawajlandırıwdıń huqıqıy jónelisleri hám olardıń tiykarǵı mazmunı

№	Huqıqıy jónelis	Tiykarǵı mazmunı
1	Isbilermenlikti qollap-quwatlaw	Xızmet kórsetiwshi subektlerge huqıqıy hám finanslıq imkaniyatlar jaratıw.
2	Básekinı rawajlandırıw	Xızmetler bazarında báseki ortalıǵın qalıplestiriw.
3	Investiciya siyasatı	Xızmetler infrastrukturasına investiciyalardı tartıw
4	Salıq siyasatı	Isbilermenlik subektlerine salıq hákimshiligi hám jeńilliklerin jetilistiriw
5	Mámleketlik-jeke menshik sheriklik	Sociallıq hám infrastrukturalıq xızmetlerdi jeke menshik sektor menen birgelikte shólkemlestiriw

6	Sanlastırıw	Elektron hám onlayn xızmetlerdi awıllıq aymaqlarǵa keńnen engiziw
7	Aymaqlıq rawajlanıw	Awıllıq aymaqlarda xızmetler infrastrukturasın kompleksli rawajlandırıw.

Onda xızmetler tarawın huqıqıy tártipke salıwdıń tiykarǵı maqseti xızmet kórsetiwshiler ushın qolaylı biznes ortalıǵın jaratıw, tutınıwshılardıń huqıqların qorǵaw hám xızmetlerdiń sapasın arttırıwdan ibarat.

Awıllıq aymaqlarda xızmetler tarawın rawajlandırıw procesinde oraylıq mámleketlik uyımlar menen bir qatarda jergilikli mámleketlik hákimiyat uyımlarınıń da roli úlken.

Mámleket tárepinen xızmetler tarawın rawajlandırıwdıń tiykarǵı wazıypaların tómendegishe kórsetiw múmkin:

- xızmetler tarawın rawajlandırıw boyınsha strategiyalıq maqsetlerdi belgilew;

- awıllıq aymaqlarda xızmetler infrastrukturasın rawajlandırıw;
- kishi biznes hám jeke isbilermenlikti qollap-quwatlaw;
- investiciyalardı tartıw;
- xalıqtıń bántligin támiyinlew;
- zamanagóy hám sanlı xızmetlerdi engiziw;
- sociallıq áhmiyetke iye xızmetlerdiń xalıq ushın ashıqlıǵın támiyinlew;
- xızmetler sapası ústinen qadaǵalawdı kúsheytıw.

Jergilikli mámleketlik hákimiyat uyımları óz aymaqlarınıń ekonomikalıq hám sociallıq ózgesheliklerinen kelip shıqqan halda xızmetler tarawın rawajlandırıwdıń aymaqlıq baǵdarlamaların islep shıǵıwı áhmiyetli.

Ásirese, awıllıq aymaqlarda xızmet kórsetiw obektlerin jaylastırıwda xalıqtıń sanı, elatlı punktlerdiń uzaqlıǵı, transport infrastrukturası, dáramat dárejesi hám xızmetlerge bolǵan talaptı esapqa alıw kerek.

Awıllıq jerlerde xızmetler tarawın rawajlandırıwdıń áhmiyetli shólkemlestiriwshilik mexanizmlerinen biri mámleketlik-jeke menshik sheriklik esaplanadı. Mámleketlik-jeke menshik sheriklik arqalı úlken qarjı resursın talap etetuǵın xızmet obektlerin jeke menshik sektor qarjıları esabınan shólkemlestiriw imkaniyatı keńeedi. Bul ásirese bilimlendiriw, medicina, transport, kommunallıq xızmetler, turizm, sport hám basqa da sociallıq xızmetler tarawları ushın áhmiyetli.

Bul mexanizmde mámleket tárepinen jer uchastkaları, infrastruktura, huqıqıy kepillikler hám shólkemlestiriwshilik járdem beriliwi múmkin. Jeke menshik sektor bolsa investiciya, zamanagóy texnologiya, basqarıw tájiriyesi hám innovaciyalıq qatnaslardı tartadı.

Sol sebepli awıllıq jerlerde mámleketlik-jeke menshik sheriklikti tómendegi baǵdarlarda keńeytiw maqsetke muwapıq:

- awıllarda medicinalıq xızmet kórsetiw obektlerin shólkemlestiriw;
- mektepke shekemgi bilimlendiriw xızmetlerin rawajlandırıw;
- transport hám logistika xızmetlerin keńeytiw;
- turmıslıq xızmet kórsetiw orayların shólkemlestiriw;
- turizm hám miymanxana xızmetlerin rawajlandırıw;
- internet hám sanlı xızmetler infrastrukturasın keńeytiw;

- sport-salamatlashtiruv xizmetlerin shólkemlestiruv.

Házirgi sanlı ekonomika shárayatında awıllıq jerlerde xızmetler tarawın rawajlandırıwda málimleme-kommunikaciya texnologiyalarınń áhmiyeti keskin artıp barmaqta.

Sanlı xızmetlerdiń abzallığı sonda, olar geografiyalıq aralıqtıń xızmetten paydalanıw imkaniyatına tásirin azaytadı. Máselen, elektron bank xızmetleri, aralıqtan bilimlendiriw, telemedicina, elektron sawda, elektron mámleketlik xızmetler hám onlayn másláhát xızmetlerinen awıl xalqı da paydalanıwı múmkin.

Bul mashqalalardı sheshiw maqsetinde awıllıq jerlerde xızmetler tarawın rawajlandırıwdıń kompleksli shólkemlestirishilik-huqıqıy mexanizmin qalıplestiriw maqsetke muwapıq. Bunda tómendegi ilajlardı ámelge asırıw usınıs etiledi:

1. Awıllıq xızmetlerge investiciya kirgiziwshi isbilermenler ushın xoshametlew mexanizmlerin kúsheytiw.

2. Mámleketlik-jeke menshik sheriklik tiykarında sociallıq xızmetlerdi keńeytiw.

3. Awıllıq jerlerde sanlı xızmetler ekosistemasın qalıplestiriw.

4. Xızmetler tarawında kadrlar tayarlaw hám qayta tayarlaw sistemasın jergilikli miynet bazarı talaplarına beyimlestiriw.

Juwmaqlap aytqanda, Ózbekstan Respublikasında awıllıq jerlerde xızmetler tarawın rawajlandırıw mámlekettiń sociallıq-ekonomikalıq rawajlanıwın támiyinlewdiń áhmiyetli shártlerinen biri bolıp tabıladı. Xızmetler tarawınıń rawajlanıwı awıl xalqınıń turmıs sapasın arttırıw, bántlikti támiyinlew, jańa dáramat dáreklerin qalıplestiriw, isbilermenlikti rawajlandırıw hám awıl ekonomikasın diversifikaciyalawğa xızmet etedi.

Awıllıq jerlerde xızmetler tarawın rawajlandırıwdıń shólkemlestirishilik-huqıqıy tiykarları mámleketlik siyasat, isbilermenlik jumısın tártipke salıw, investiciyalardı tartıw, mámleketlik-jeke menshik sheriklik, jergilikli mámleketlik basqarıw hám sanlastırıw mexanizmleriniń óz-ara úylesimliliği tiykarında qalıplesiwi kerek.

Usı kózqarastan, awıllıq jerlerde xızmetler tarawın rawajlandırıwda "mámleket – biznes – jergilikli jámiyetshilik – tutınıwshı" birge islesiwine tiykarlangan shólkemlestirishilik-ekonomikalıq mexanizmdi qalıplestiriw maqsetke muwapıq. Bunday mexanizm mámleket tárepinen jaratılğan huqıqıy hám institucionallıq sharayatlardı jeke menshik sektordıń investiciyalıq hám innovaciyalıq imkaniyatları menen úylestiriw imkaniyatın beredi.

Keleshekte awıllıq xızmetlerdi rawajlandırıwda ayaqlardıń ekonomikalıq potencialı, xalıqtıń quramı, dáramatları, xızmetlerge bolğan talap hám infrastrukturaniń jaǵdayınan kelip shıǵıp, ayaqlıq differenciallasqan qatnastı kúsheytiw áhmiyetli. Bul bolsa awıllıq jerlerde xızmetler tarawınıń turaqlı rawajlanıwı hám xalıqtıń abadanlıǵınıń artıwına tiykar jaratadı.

Paydalanılğan ádebiyatlar

1. Mirzaev Q.J., Sharipov T.S., Sultonov Sh.A., Mustafoev G.S., Fayziev E.S. Xizmatlar sohasi iqtisodiyoti. - Samarqand, 2022.

2. Pardayev M.Q., Ochilov I.S. Xizmat ko'rsatish sohasi korxonalarida samaradorlikni oshirish yo'llari. - Tashkent: "IQTISOD-MOLIYA," 2011.
3. Raximov A.N. Aholiga xizmat ko'rsatish sohasi rivojlanishini ekonometrik modellashtirish (Qashqadarya viloyati misolida): ekonomika ilimlari bo'yinsha filosiya doktori (PhD) dissertatsiyasi. - Tashkent, 2022.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 11-maydagi PQ-5113-sanli "Xizmatlar taravini jadal ravajlandirish ilajlari haqqida"gi qarari. - Nizamsizlik ma'lumatlari milliy bazasi;
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdegi "O'zbekiston - 2030" strategiyasi haqqida"gi PP-158-sanli Parmani.
6. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika komiteti. Rasmiy statistika ma'lumatlar bazasi – SIAT. Milliy statistika komitetining SIAT ma'lumatlar bazasi.